

Э.О.Қодиров

ТДЮУ “Давлат ҳуқуқи ва бошқаруви” кафедраси
профессори в.б., ю.ф.д.

ЁШЛАР ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ ҚОНУНИЙ АСОСЛАРИ ВА ПРИНЦИПЛАРИ

Аннотация: мазкур мақолада ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда фармон ва концепцияда белгиланган жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг принциплари: «шахс – оила – маҳалла – таълим муассасаси – ташкилот – жамият» тизимли таҳлил этилган.

Калит сўзлар: ёшлар ҳуқуқий маданияти, шахс, оила, маҳалла, таълим муассасаси, ташкилот, жамият.

Аннотация: в данной статье на системной основе анализируются принципы повышения правовой культуры в обществе, определенные указом и концепцией повышения правовой культуры молодежи через призму: «личность – семья – махалла – образовательное учреждение – организация – общество».

Ключевые слова: молодежная правовая культура, личность, семья, махалла, образовательное учреждение, организация, общество.

Annotation: in this article, on a systematic basis, analyzed the principles of enhancing the legal culture in society, defined by the decree and the concept of enhancing the legal culture of youth through the prism: "personality – family – mahalla – educational institution – organization – society".

Keywords: legal culture of youth, personality, family, mahalla (neighborhood), educational institution, organization, society.

Ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг қонуний асослари ва принципларини илмий-назарий жиҳатдан тадқиқ этишни биз Ўзбекистон Республикасининг Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2019 йилнинг 9 январидан имзолаган «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони ва у асосида қабул қилинган Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш Коцепцияси асосида амалга оширдик. Сабаби мазкур мақола мазмунан ушбу норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг ижросини таъминлашга хизмат қилади.

Зотан, мақолада биз ўрганаётган ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришдаги ўзига хослик фармон ва концепцияда белгиланган вазифалар қаторида жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш: «шахс – оила – маҳалла – таълим муассасаси – ташкилот – жамият» принципи бўйича тизимли ва узвий ташкил этилишига мантиқан уйғун [1].

Ана шу жиҳатдан, шахс ҳуқуқий маданияти бу энг аввало, қонунларга риоя этиш ва уларни сўзсиз бажариш, қонунга итоаткорлик, ҳуқуқни ва одил судловни ҳурмат қилишдир. Шахс ҳуқуқий маданиятининг юксалиши ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти қарор топиши ва ҳуқуқий тизимининг юксалишини англатади. Мамлакатимизнинг тараққиёти ва ислохотларнинг муваффақияти айнан, шахс ҳуқуқий юксалигига боғлиқ. Шахсининг ҳуқуқий маданияти унинг чинакам

фуқаровий муносабати, демократик ислохотларга хайрихоҳлиги, белгиланган мақсадларга тезроқ эришишининг муҳим шарти ҳисобланади. Шахс ҳуқуқий маданияти ҳуқуқни ҳурмат қилишни, ҳуқуқдан керак даражада хабардорликни назарда тутди. Бундай тоифадаги шахс: юридик нормаларни муайян даражада билиши; муайян ҳуқуқий онгга эга бўлиши; ҳуқуқни ҳурмат қилиш кўникмаси шаклланган ҳуқ-атвори билан ажралиб туради.

Шахс ҳуқуқий маданияти ўз таркибида:

- қонунга итоаткорлик;
- қонуний ва ҳуқуқий институтларни чуқур ҳурмат қилиш;
- юксак даражада ижтимоий-ҳуқуқий фаоллик;
- ҳуқуқни ижтимоий ўзгаришлар ва шахс манфаатларини ҳимоя қилишнинг самарали воситаларидан бири сифатида баҳолаш каби жиҳатларни ўзида мужассам этади.

Бинобарин, *шахс* ҳуқуқий маданияти бу ҳуқуқий билимлар, ҳуқуққа нисбатан ихтиёрий хоҳиш ва истак асосидаги муносабат ҳамда қонуний ҳуқ-атворнинг йиғиндисидир. Ҳаётининг тажриба, мавжуд реал муҳит, оммавий ахборот воситалари каби ҳуқуқий билимларнинг асоси ҳисобланади. Бироқ шахсининг юксак маънавий фазилатларисиз, қонуний ҳуқ-атвор кўникмаларисиз ва ҳуқуқий фаоллигисиз юксак ҳуқуқий маданиятга эришиб бўлмайди.

Оила – шахс камолотини белгиловчи асосий ижтимоий институт саналади. Жамият ва оилада юз берадиган ҳодисалар бир-бири билан мантиқан боғлиқ. Бугунги кунда иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий ва маънавий билимларга эга бўлган ижобий фазилатларни ўзида мужассам этган оила жамиятнинг асоси саналади. Шу боис, оила нафақат фарзандларни дунёга келтириш балки давлат ва жамият учун муносиб инсонлар тарбияловчи муҳим ижтимоий институт ҳисобланади. Шахсда ҳуқуқий маданиятнинг шаклланиши ҳам дастлаб бошланғич асосини айнан соғлом оилавий муҳитдан олади.

Оилада ота-оналар ўртасидаги соғлом муносабат фарзандларининг ҳуқуққа бўлган ижобий қарашларини шакллантиришга муҳим омил бўлиб хизмат қилади. Халқимизда: «Қуш уясида кўрганни қилади» деган мақол бежиз айтилмаган. Агар ота-оналарнинг ўзлари ҳаётимизда бўлаётган ўзгаришларнинг ҳуқуқий томонларидан беҳабар бўлсалар, хизмат жойларида, кўча-кўйда билиб-билмай қилган ҳуқуқбузарликларини ҳеч нарса бўлмагандек, фарзандлари олдида муҳокама қилинса ва ўзларини ҳақ деб ҳисоблашса, бу ёшлар тарбиясига салбий таъсир кўрсатади.

Ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда оила шубҳасиз муҳим ўрин тутди. Чунки ёшлар тарбиясининг аксарият қисми айнан оилада шаклланади. Оилада болаликдан берилган одиллик, тўғрилиқ, ёлғон гапирмаслик, ноҳақлик, кечиримлилиқ, меҳр-оқибат, назорат, муайян тақиқланган салбий ҳаракатларни қилмаслик ва жазолаш борасидаги тарбиявий усуллар дастлаб боланинг онгида кейин эса ҳуқ-атворига кўчиб уни бажаришга одатланиб боради. Натижада фарзанднинг оилада олган ижтимоий тарбияси асосида ҳуқуқий онги ўсиб, ҳуқуқий муносабати ҳамда ҳуқ-атвори шаклланади.

Оилавий муҳит ва тарбия ёшларнинг давлат ва жамият учун муносиб ҳуқуқий фаол, ўз ҳуқуқ ва мажбу-

риятларини тенг англайдиган ёки аксинча, шахс бўлиб етишишига замин яратади.

Фармон ва у асосида қабул қилинган концепцияда, оилада ёшларнинг ҳуқуқий тарбиясини шакллантиришнинг принцип, усул ва воситалари ҳуқуқий институтлар билан тизимли ва манзилли равишда амалга оширилиши белгиланган. Фикримизча, ушбу жараёнда ота-оналарнинг кундалик турмушда одоб-ахлоқ масалаларида ибрат намунасини кўрсатиши муҳим аҳамият касб этиб, белгиланган ҳуқуқий механизмнинг амалда ишлашига замин яратади.

Ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, маҳаллаларнинг роли бекиёсдир. Маҳаллалар ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга бевосита ва билвосита таъсир кўрсатади. *Маҳалла институти* – ёшларнинг маҳаллий аҳамиятга молик масалаларини ўз манфаатларидан, ривожланишнинг тарихий хусусиятларидан, миллий ва маънавий қадриятлардан, маҳаллий урф-одатлар ва анъаналардан келиб чиқиб амалга оширади.

Шу нуқтаи назардан келиб чиқиб, маҳаллалар ёшлар учун манзилли ва предметли ҳуқуқий тарғиботни амалга оширишга бевосита масъулдирлар. Шунингдек, ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларига тегишли бўлган қонун ҳужжатларининг мазмун ва моҳиятини мутахассислар ёрдамида ёшлар онгига етказишга ҳам бевосита масъуллиги фармонда ўз аксини топган. Маҳалла институти ёшларнинг тўғри ҳуқуқий ижтимоийлашувига катта имконият яратади.

Маҳалла институти жамоатчилик назоратининг субъекти сифатида адвокатлар, нотариуслар, юридик хизмат ходимлари ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан ёшларнинг манфаатида дахлдор масалалар бўйича тушунтиришлар беришни ташкил этади. Ҳуқуқбузарликлар ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, тарбияси оғир ёшлар билан ишлашни такомиллаштириш мақсадида судлар билан маҳаллаларда очик мулоқот тизимини йўлга қўйиш каби вазифаларни амалга ошириш орқали ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшади.

Таълим муассасаларида ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтириш – шахснинг болалиқдан, яъни дастлаб мактабгача таълим муассасаси, умумтаълим мактаблари, академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари, олий ўқув юртларида амалга оширилади. Агар ўқувчи тегишли назарий ҳуқуқий билимларга эга бўлмаса, турли ҳуқуқбузарлик ёки жиноятларнинг қурбонига айланиши мумкин. Айнан шу боисдан ҳам ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда таълимни давлат томонидан бошқариш органлари ва таълим муассасаларининг ўрни бекиёс.

Таълим муассасалари ёшларга ҳуқуқий билимларни бериш орқали уларда ҳуқуқий тушунча ва тасаввурлар, ҳуқуқий кўникма ва малакасини шакллантириш ҳамда ҳуқуқ нормаларига риоя этиш руҳида тарбиялаб, ёшларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиради.

Мамлакатимизда ёшларнинг ҳуқуқий тарбияси – стратегик масала эканлигидан келиб чиқиб, бугун республикаимиздаги таълим муассасаларида узлуксиз таълим тизими таълим-тарбия усулларини қайта кўриб чиқишимиз зарур. Фарзандларимизда мураккаб вазиятларда тўғри ечим, қарорлар қабул қила олиш кўникмаларини шакллантиришимиз керак. «Биз

ёшларимизга «Сен конституциямиздаги нормаларни кўпайтириш жадвалидек билишинг керак, дея олишимиз керак ...». Бу фикр ҳар бир ўқитувчи, мураббийдан ўз ишини танқидий кўриб чиқишни талаб қилади. Нима учун? Бу фикрнинг аҳамиятини англаш учун бир ҳуқуқий вазиятни кўз олдимишга келтирамиз: Сиз 7-синфга кириб, «Сиз Ватан олдида қандай бурчларим бор, деб ҳисоблайсиз?», «Ота-онангиз олдидаги қайси бурчларингизни биласиз?», деб сўрасангиз, турли жавобларни olasiz. Лекин 7 га 7 ни қўшсак, неча бўлади, десангиз, ўқувчилар жўр бўлиб, яқдиллик билан «Ўн тўрт!», деб мағрур жавоб беришади. Нега шундай? Чунки 7+7=14 да, аниқлик таъминланган. «Ўзбекистон ёшларининг Ватан олдида қандай бурчлари бор?» деган саволга жавобда эса шу аниқлик йўқ. Нега? Чунки шу пайтгача ҳуқуқий тарбиявий ишлар тизими олди-га аниқлик, кафолатли таъминлаш талаби қўйилмаган. Демак, биз зудлик билан таълим муассасаларида ҳуқуқий тарбиявий ишларимизни мавҳумликдан то-залаб, аниқлик сари интилишимиз керак. Токи фарзандларимиз ўзларининг Ватан олдидаги бурчларининг дастлаб лоақал 3 тасини, кейинги йил 5 тасини аниқ, яқдиллик билан мағрур «кўпайтириш жадвали-дек» билсин, амалда қўллашга тайёр бўлсин. Ана шунда бу аниқ билимлар эртага уларнинг ҳаётда турли вазиятларда иккиланмасдан, тўғри қарор қабул қилишларида мадад бўлади.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатда «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш» ва «Инсон ҳуқуқларини ўрганиш» махсус курсларини барча таълим муассасаларида ўқувчиларнинг ёш босқичини эътиборга олган ҳолда ўқитиш ҳамда уларнинг якуни бўйича синовлар ўтказиш белгиланган. Шунингдек, бу борада янги авлод дарсликлари ва ўқув қўлланмаларини ҳуқуқий тизим талаблари ва ўқувчиларнинг ёш хусусиятини эътиборга олиб тайёрлаш масаласи ҳам назарда тутилган. Айниқса, ёшларга ҳуқуқни амалий ўргатиш бўйича «Street law» (Кўча ҳуқуқи – амалий ҳуқуқ) лойиҳасини жорий этиш вазифасининг белгилангани диққатга сазовор. Ёшлар ўртасида ҳуқуқий маданияти юксакларини рағбатлантириб бориш мақсадида турли босқичдаги ҳуқуқ йўналишидаги кўрик танловлар ўтказилишининг белгилангани ҳам ёшлар учун фойдадан холи бўлмайди.

Давлат органлари ва ташкилотлар ходимлари ҳуқуқий маданиятининг юксаклиги жамиятда ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга бевосита таъсир этади. Давлат бошқарувини либераллаштиришнинг тақдири, демократлаштиришнинг кутилган натижаларни бериши ва истиқболи давлат органлари ва ташкилотлар ходимларининг ҳуқуқий фаоллигига, ижтимоий, ҳуқуқий жараёнлардаги онгли ва масъулиятли иштирокига боғлиқ. Чунки давлатнинг ижтимоий, ҳуқуқий салоҳиятини белгилловчи омиллардан бири – давлат органлари ва ташкилотлари ходимларининг ижтимоий фаоллиги, ҳуқуқий маданиятининг юксаклигидир. Мамлакатимизда давлат органлари ва ташкилотлари ходимларининг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини яхши билиши ҳуқуқий демократик давлат ва кучли фуқаролик жамияти қарор топиши ҳамда айнан, ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга ўз ижобий таъсирини кўрсатади.

Бугунги кунда ҳуқуқни амалий қўллаш амалиёти, халқ билан мулоқот натижалари давлат органлари ва ташкилотлари айрим мансабдор шахслар ҳуқуқий билимининг етарли эмаслиги ёхуд ҳуқуқий маданияти

даражаси пастлигини кўрсатмоқда. Ушбу ҳолатни ёшлар сиёсати ва ҳуқуқий маданияти даражаси билан боғлиқ қуйидаги ҳолат билан изоҳлаш мумкин. Жумладан, республикада ўтган 2018 йили 16 ёшдан 25 ёшгача бўлган ёшлар ўртасида ишсизлик даражаси 17 фоиздан ортгани ҳақида Podrob- no.uz корреспонденти Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлигининг ахборотида асосланиб хабар берган. Ишсиз ёшлар (30 ёшгача бўлган) даражаси эркаклар ўртасида 15,1 фоизни, хотин-қизлар ўртасида 12,9 фоизни ташкил қилган. Ишсиз ёшларнинг аксарияти Қашқадарё, Самарқанд ва Фарғона вилоятларига (9,7 фоиз) тўғри келмоқда, шунингдек, Тошкент шаҳрида (7,9 фоиз) ёшлар ишсизлиги нисбатан пастроқ даражада сақланиб қолмоқда [2].

Давлат органлари ва ташкилотлар ходимларининг ҳуқуқий маданиятини ошириш масаласи давлатимизда ислохотларнинг натижасига ҳамда ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишга ўз таъсирини кўрсатишини назардан қочирмаслик керак. Шу боис, ушбу норматив-ҳуқуқий ҳужжатда давлат органлари ва ташкилотлар ходимларининг ҳуқуқий маданиятини юксалтириш борасида бир қатор вазифалар белгиланди. Жумладан, ҳуқуқий тарғибот тадбирларини ўтказиш бўйича услубий қўлланма ишлаб чиқиш, жамоатчилик асосида фаолият юритувчи ҳуқуқий тарғибот гуруҳларини ташкил қилиш ва улар томонидан соҳага оид қонун нормаларини тизимли равишда тарғиб қилиш, кадрларни бўш лавозимларга танлашнинг шаффофлигини таъминлаш кабиларнинг белгилангани бежиз эмас. Табиийки, давлат хизматчиларининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга қаратилган ушбу механизмлар ўз самарасини беради.

Жамият ҳуқуқий маданияти маънавий қадриятларнинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. У ҳуқуқий мулоқот ва ижтимоий муносабатларни тартибга солишнинг ҳуқуқий воситаларидан фойдаланиш билан боғлиқ ҳулқ-атвор ва ҳаракатларнинг барча турларини қамраб олади. Жамият ҳуқуқий маданияти ижтимоий онг даражаси, мавжуд қонунчиликнинг ҳолати ва хусусияти, мамлакатда яратилган ҳуқуқий тартибнинг мустаҳкамлик даражаси билан белгиланади. У аҳолининг умумий маданий даражаси билан бевосита боғлиқ бўлиб, аҳоли маданиятининг сиёсий, маънавий, эстетик турлари билан ўзаро алоқага киришади ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг тўлиқлиги, ривожланганлиги ва таъминлангани; ҳуқуққа амалда эҳтиёж мавжудлиги; мамлакатдаги қонунийлик ва ҳуқуқий тартибот ҳолати; жамиятда юридик фан ва юридик таълимнинг ривожланиш даражаси билан белгиланади.

Жамият ҳуқуқий маданияти – ҳуқуқий ҳаётнинг сифати, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг давлат ва жамият томонидан қафолатланганлик даражаси, шунингдек жамиятнинг ҳар бир аъзоси ҳуқуқни билиши, тушуниши ва унга риоя этиши демакдир.

Ана шу нуқтаи назардан жамият ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда муносиб ҳисса қўшган ҳуқуқ тарғиботчиларини рағбатлантириш мақсадида Концепцияда «Ҳуқуқий тарғибот аълочили» кўрак нишони таъсиси этилиши белгиланди.

Жамият ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга масъул давлат органи сифатида Адлия вазирлиги томонидан ўтган вақт мобайнида қатор амалий ишлар амалга оширилгани ҳам эътиборга молик. Хусусан, «Huquqiy axborot» телеграмм канали – 130 минг дан ортиқ аъзоси бор. Каналга оддий фуқаролардан

тортиб нуфузли халқаро нашрларгача ҳаволалар берилади. Ҳозирда ушбу канал инглиз тилида ҳам юритилмоқда.

Ҳуқуқий тестлар (www.test.adliya.uz) сайтида доимий равишда янгиланиб турадиган тест саволларига жавоб бериш орқали фуқаролар ўз ҳуқуқий билим кўрсаткичини аниқлаб борилади.

«Адлия ахбороти» брифинги – ҳафтанинг ҳар жума кунлари қонун ҳужжатларининг моҳияти ва аҳамиятини аҳолига етказиш мақсадида ўтказиб келинмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 апрелда «Давлат ҳуқуқий сиёсатини амалга оширишда адлия органлари ва муассасалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида»ги Фармони имзоланди. Унга мувофиқ туман (шаҳар) адлия бўлимлари ташкил этилди. Тошкент давлат юридик университетининг Ҳуқуқий тадқиқотлар маркази негизда Адлия вазирлиги ҳузуридаги Ҳуқуқий сиёсат тадқиқот институти ташкил этилди. У ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни ошириш услублари ва усуллари ишлаб чиқиш билан шуғулланади.

Манзилли ва ақлли тарғибот – бир ойлик акция давомида оммавий ахборот воситалари, ижтимоий тармоқлар орқали, шунингдек, кўчаларда, аҳоли гавжум жойларда, турли корхона ва муассасаларда фуқароларга ҳуқуқий маслаҳатлар ва ҳуқуқий ёрдамлар берилди. 38 мингдан ортиқ аҳоли хонадонига бориб, бевосита суҳбатлар қилиниб, ҳуқуқий маслаҳатлар берилди [3]. Жамият ҳуқуқий маданияти шахснинг кейинги камолотини белгилайдиган ва унинг юксалишига замин яратадиган, ҳуқуқий тизимни шакллантирадиган эътиборталаб ва ўта муҳим кенг қамровли босқич саналади. Демак, ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг қонуний асослари Концепцияда қайд этилган принциплар билан боғлиқ. Шахснинг ҳуқуқий маданияти ҳуқуқий ижтимоийлашув асосида бутун умри мобайнида давом этадиган жараён экан. Ёш босқичи шахснинг кейинги камолотини белгилайдиган ва унинг юксалишига замин яратадиган, эътиборталаб ҳамда ўта муҳим босқич саналади. Қонун ҳужжатлари ёшларнинг жамиятда ўз ўринларини топишига катта таъсир кўрсатади. Шунинг учун ёшлар ҳуқуқий маданиятининг юксалишида ёшларга давлат ва жамият, юқорида қайд этилган ижтимоий ҳамда ҳуқуқий институтлар томонидан катта эътибор талаб этилади.

Юқоридаги фикрлардан қуйидаги хулоса ва тақлифларни илгари суриш мумкин:

– ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг қонуний асослари ва принципларига илмий-назарий жиҳатдан ёндашиб уни таҳлил ва тадқиқ этиш турли ёш босқичидаги ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда муҳим амалий аҳамиятга эга;

– ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг қонуний асослари ва принциплари дастлаб уларда ҳуқуқни қўллаш кўникмасининг шаклланишига замин яратишга хизмат қилади. Чунки ҳуқуқий маданиятни юксалтириш субъектив характерга ҳам эга бўлгани ва ёшлар айнан қонун ҳужжатларининг моҳиятини англаш орқали ҳуқуқни қўллаш амалиётига эга бўлади. Ёшлар учун қонун ҳужжатларини тарғиб этишнинг замонавий таъсирчан воситаларидан фойдаланиш вақти келди;

– ёшлар маданият ва ҳуқуқнинг ташувчилари ҳисобланади. Шу боис ёшларда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришда дастлаб уларда умумий маданият, миллий ва умумбашарий қадриятларни болалигидан

шакллантириш лозим;

— мамлакатимиз ёшларининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг қонуний асосларидан бири уларга ҳуқуқий таълим бериш ҳисобланади. Ёшларига ҳуқуқий таълим беришни такомиллаштириш зарур эканини эътироф этамиз. Сабаби, бу ёшларга давр талабидан келиб чиқиб, ҳуқуқий тарбияни умумий асосда эмас, аксинча, бевосита уларнинг манфаатини кўзлаб, уларнинг таълим йўналиши ёхуд олаётган касб нуқтаи назаридан келиб чиқиб амалга ошириш лозим, деб ҳисоблаймиз.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги ПФ— 5618-сон «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони // Халқ сўзи, 2019 йил 10 январь.
2. <https://www.podrobno.uz/cat/economic/v-uzbekistane-uroven-bezrabo/30>
3. Адлия вазирлиги: ҳуқуқий тарғибот: 1 йил ичида. — Инсон ва қонун, 2018 йил 25 декабрь.

А. Ли

и.о. профессора кафедры «Бизнес право»
ТГЮУ, к.ю.н.

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН О ГОСУДАРСТВЕННОМ ФИНАНСОВОМ КОНТРОЛЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация: в статье представлен анализ современного состояния законодательства Республики Узбекистан о государственном финансовом контроле и проблем его развития. Раскрыты сущностные характеристики государственного финансового контроля и дано определение понятия такого контроля. Обосновывается вывод о необходимости признать государственный контроль за деятельностью хозяйствующих субъектов важным элементом государственного финансового контроля наряду с налоговым, таможенным и валютным контролем. Рассмотрены кардинальные изменения в порядке осуществления государственного финансового контроля, предусмотренные актами Президента Республики Узбекистан. Предложены пути решения наиболее значимых проблем дальнейшего развития законодательства о государственном финансовом контроле на основе разработки и принятия новых законов и совершенствования норм действующих нормативно-правовых актов. Уделено особое внимание вопросам разработки базового законодательного акта о государственном финансовом контроле и правовым последствиям его принятия.

Ключевые слова: финансовый контроль, государственный финансовый контроль, государственный контроль за деятельностью хозяйствующих субъектов, законодательство, нормативно-правовые акты.

Abstract: the analysis of the current state of legislation of the Republic of Uzbekistan on state financial control and problems of its development is presented in the paper. Essential characteristics of state financial control are revealed and the concept of such control is defined. The conclusion about necessity to recognize state control over activity of economic entities as an important element of state financial control along with tax, customs and currency control is substantiated. Cardinal changes in the procedure of state financial control stipulated by the acts of the President of the Republic of Uzbekistan are considered. Ways of solving the most significant problems of further development of legislation on state financial control on the basis of development and adoption of new laws and improvement of norms of existing normative-legal acts are suggested. Special attention is given to the issues of development of basic legislative act on state financial control and legal consequences of its adoption.

Keywords: financial control, state financial control, state control over activity of economic subjects, legislation, normative-legal acts.

Аннотация: мазкур мақолада Ўзбекистон Республикасининг давлат молиявий назорати тўғрисидаги қонунчилигининг ҳозирги ҳолати ва уни ривожлантириш муаммолари таҳлили келтирилган. Давлат молиявий назоратининг муҳим хусусиятлари очиқ берилган ва бундай назорат тушунчасининг таърифи берилган. Мақолада берилган хулоса солиқ, божхона ва валюта назорати билан бир қаторда ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолияти устидан